

سهم آموزش و پرورش از تولید ناخالص داخلی چقدر است؟

محرم نقی زاده

این نوشته تکمله‌ای بر گفت‌وگوی مجله رشد آموزش متوسطه با آقای دکتر علی اصغر فانی است که در شماره مهرماه مجله با عنوان «تحول در معلمان کلید تحول در آموزش و پرورش است» به چاپ رسید.

برای اینجانب باعث افتخار است که خواننده این گفت‌وگوی پر از دغدغه‌های آموزش و پرورش با رویکردی معلم‌محور بودم؛ گفت‌وگویی که در آن از سازمان‌های یادگیرنده، تولید بسته‌های آموزشی و مهارت‌های زندگی سخن گفته شد. اما مطلبی که عرض این نوشته بر آن استوار گردیده، آماری است که آقای دکتر فانی درباره سهم آموزش و پرورش از GDP ارائه کرده‌اند. در این گفت‌وگو اشاره شده است که:

«سهم آموزش و پرورش از جی‌ان‌پی (تولید ناخالص ملی) نسبت به میانگین جهانی سهم کمی است و تا جایی که من اطلاع دارم ۳/۵ درصد است. در حالی که میانگین جهانی نزدیک به ۵ درصد است. به نظر می‌رسد، به عنوان یک اولویت جدی برای کشور، باید هر سال سهم آموزش و پرورش از جی‌دی‌پی (تولید ناخالص داخلی) یک تا دو دهم درصد افزایش یابد تا در سال ۱۴۰۴ به میانگین جهانی برسیم».

جدول ۱. سهم آموزش کشورها از تولید ناخالص ملی خود (GDP)

ردیف		مخارج آموزش (درصد از GDP)	سال گزارش شده
۱	تایلند	۱۴	۲۰۱۰
۲	کاستاریکا	۱۳/۴	۲۰۰۹
۳	کنیا	۱۳/۱	۲۰۰۸
۴	ایران	۱۱/۵	۲۰۰۹
۵	بورکینافاسو	۹/۲	۲۰۱۰
۶	لهستان	۹/۱	۲۰۱۰
۷	کانادا	۷/۴	۲۰۰۸
۸	لوکزامبورگ	۵/۹	۲۰۰۸
۹	پورتوریکو	۵/۶	۲۰۰۷
۱۰	فنلاند	۵/۶	۲۰۰۸
۱۱	عربستان سعودی	۵/۶	۲۰۰۸
۱۲	بریتانیا	۵/۵	۲۰۰۸
۱۳	امارات متحده عربی	۵/۲	۲۰۰۸
۱۴	نروژ	۴/۹	۲۰۰۸
۱۵	جامائیکا	۴/۹	۲۰۰۸
۱۶	سودان	۴/۹	۲۰۰۷
۱۷	روسیه	۴/۹	۲۰۰۹
۱۸	شیلی	۴/۸	۲۰۱۰
۱۹	فیلیپین	۴/۸	۲۰۰۸
۲۰	بنگلادش	۴/۸	۲۰۰۸
۲۱	بلژیک	۴/۸	۲۰۰۸
۲۲	نیجریه	۴/۷	۲۰۱۱
۲۳	هند	۴/۷	۲۰۱۰
۲۴	رژیم صهیونیستی	۴/۶	۲۰۰۸
۲۵	الجزایر	۴/۳	۲۰۰۸
۲۶	چین	۳/۶	۲۰۱۰
۲۷	اندونزی	۳/۴	۲۰۰۸
۲۸	برزیل	۲/۶	۲۰۰۹
۲۹	هنگ کنگ	۲/۵	۲۰۰۹
۳۰	زامبیا	۲/۵	۲۰۱۰
۳۱	غنا	۲/۴	۲۰۰۸
۳۲	قطر	۲/۴	۲۰۰۸
۳۳	افغانستان	۲/۴	۲۰۰۸
۳۴	ایتالیا	۲/۱	۲۰۰۸
۳۵	استرالیا	۲	۲۰۱۰
۳۶	تانزانیا	۱/۳	۲۰۰۸
۳۷	G - 7		اعلام نشده است.
۳۸	فرانسه	۵/۶	
۳۹	برزیل	۵/۴	
۴۰	کانادا	۴/۸	
۴۱	آلمان	۴/۶	
۴۲	ایتالیا	۴/۶	
۴۳	ژاپن	۳/۴	
۴۴	(Asian Tigers)...		
۴۵	کره جنوبی	۴/۸	
۴۶	هنگ کنگ	۳/۶	
۴۷	سنگاپور	۳/۳	

منبع: Education Sector Factbook

جدول ۳. میانگین علوم و ریاضیات دانش‌آموزان چهارم ابتدایی در TIMSS ۲۰۱۱

ردیف	علوم	ردیف	ریاضی
۱	کره جنوبی	۱	سنگاپور
۲	سنگاپور	۲	کره جنوبی
۳	فنلاند	۳	هنگ کنگ
۴	ژاپن	۴	تایوان
۵	روسیه	۵	ژاپن
۶	تایوان	۶	ایرلند شمالی
۷	ایالات متحده	۷	بلغارستان
۸	چک	۸	فنلاند
۹	هنگ کنگ	۹	انگلستان
۱۰	مجارستان	۱۰	روسیه
۱۱	سوئیس	۱۱	ایالات متحده
۱۲	اسلواکی	۱۲	هلند
۱۳	اتریش	۱۳	دانمارک
۱۴	هلند	۱۴	لیتوانی
۱۵	انگلستان	۱۵	پرتغال
۱۶	دانمارک	۱۶	آلمان
۱۷	آلمان	۱۷	ایرلند
۱۸	ایتالیا	۱۸	صربستان
۱۹	پرتغال	۱۹	استرالیا
۲۰	اسلونی	۲۰	مجارستان
۲۱	ایرلند شمالی	۲۱	اسلونی
۲۲	ایرلند	۲۲	چک
۲۳	کرواسی	۲۳	اتریش
۲۴	استرالیا	۲۴	ایتالیا
۲۵	صربستان	۲۵	اسلواکی
۲۶	لیتوانی	۲۶	سوئیس
۲۷	بلغارستان	۲۷	قزاقستان
۲۸	رومانی	۲۸	مالتا
۲۹	اسپانیا	۲۹	نروژ
۳۰	لهستان	۳۰	کرواسی
۳۱	نیوزیلند	۳۱	نیوزیلند
۳۲	قزاقستان	۳۲	اسپانیا
۳۳	نروژ	۳۳	رومانی
۳۴	شیلی	۳۴	لهستان
۳۵	تایلند	۳۵	ترکیه
۳۶	ترکیه	۳۶	آذربایجان
۳۷	گرجستان	۳۷	شیلی
۳۸	ایران	۳۸	تایلند
۳۹	بحرین	۳۹	ارمنستان
۴۰	مالتا	۴۰	گرجستان
۴۱	آذربایجان	۴۱	بحرین
۴۲	عربستان سعودی	۴۲	امارات متحده عربی
۴۳	امارات متحده عربی	۴۳	ایران
۴۴	ارمنستان	۴۴	قطر
۴۵	قطر	۴۵	عربستان سعودی
۴۶	عمان	۴۶	عمان
۴۷	کویت	۴۷	تونس
۴۸	تونس	۴۸	کویت
۴۹	موراکو	۴۹	موراکو
۵۰	یمن	۵۰	یمن
۵۱	میانگین بین‌المللی	۵۱	میانگین بین‌المللی

فارغ از تعریف‌های گوناگون از تولید ناخالص ملی، تولید ناخالص داخلی، و نحوه محاسبه آن‌ها و تفاوت‌های آن دو، سؤالی که مطرح می‌شود این است که جایگاه ایران از لحاظ سهم آموزش و پرورش از تولید ناخالص داخلی واقعاً چقدر است؟ با توجه به اینکه در متن گفت‌وگو با تردید عدد ۳/۵ درصد اشاره شده است، لازم دانستم از یک منبع بین‌المللی که به آمار یونسکو مستند است، سهم آموزش و پرورش کشورها را از GDP (تولید ناخالص داخلی) طی جدول ۱ ارائه کنم. همچنان که آمار ارائه شده از طرف یونسکو نشان می‌دهد، ایران ۱۱/۵ درصد از GDP خود را صرف آموزش و پرورش می‌نماید. با ارائه این مطلب، چند سؤال به ذهن می‌رسد:

جدول ۲. ۲۵ کشور موفق در آزمون PISA^۱ در سال ۲۰۰۹

ردیف	علوم	نمره میانگین	ردیف	ریاضی	نمره میانگین	ردیف	خواندن	نمره میانگین
۱	چین	۵۵۶	۱	چین	۶۰۰	۱	چین	۵۷۵
۲	کره	۵۳۹	۲	سنگاپور	۵۶۲	۲	فنلاند	۵۵۴
۳	فنلاند	۵۳۶	۳	هنگ کنگ	۵۵۵	۳	هنگ کنگ	۵۴۹
۴	هنگ کنگ	۵۳۳	۴	کره	۵۴۶	۴	سنگاپور	۵۴۲
۵	سنگاپور	۵۲۶	۵	تایوان	۵۴۳	۵	ژاپن	۵۳۹
۶	کانادا	۵۲۴	۶	فنلاند	۵۴۱	۶	کره	۵۳۸
۷	نیوزیلند	۵۲۱	۷	لیختن اشتاین	۵۳۶	۷	نیوزیلند	۵۳۲
۸	ژاپن	۵۲۰	۸	سوئیس	۵۳۴	۸	کانادا	۵۲۹
۹	استرالیا	۵۱۵	۹	ژاپن	۵۲۹	۹	استونی	۵۲۸
۱۰	هلند	۵۰۸	۱۰	کانادا	۵۲۷	۱۰	استرالیا	۵۲۷
۱۱	بلژیک	۵۰۶	۱۱	هلند	۵۲۶	۱۱	هلند	۵۲۲
۱۲	نروژ	۵۰۳	۱۲	مکائو	۵۲۵	۱۲	تایوان	۵۲۰
۱۳	استونی	۵۰۱	۱۳	نیوزیلند	۵۱۹	۱۳	آلمان	۵۲۰
۱۴	سوئیس	۵۰۱	۱۴	بلژیک	۵۱۵	۱۴	لیختن اشتاین	۵۲۰
۱۵	لهستان	۵۰۰	۱۵	استرالیا	۵۱۴	۱۵	سوئیس	۵۱۷
۱۶	ایسلند	۵۰۰	۱۶	آلمان	۵۱۳	۱۶	بریتانیا	۵۱۴
۱۷	آمریکا	۵۰۰	۱۷	استونی	۵۱۲	۱۷	اسلونی	۵۱۲
۱۸	لیختن اشتاین	۴۹۹	۱۸	ایسلند	۵۰۷	۱۸	مکائو	۵۱۱
۱۹	سوئد	۴۹۷	۱۹	دانمارک	۵۰۳	۱۹	لهستان	۵۰۸
۲۰	آلمان	۴۹۷	۲۰	اسلونی	۵۰۱	۲۰	ایرلند	۵۰۸
۲۱	ایرلند	۴۹۶	۲۱	نروژ	۴۹۸	۲۱	بلژیک	۵۰۷
۲۲	فرانسه	۴۹۶	۲۲	فرانسه	۴۹۷	۲۲	مجارستان	۵۰۳
۲۳	تایوان	۴۹۵	۲۳	اسلواکی	۴۹۷	۲۳	ایالات متحده آمریکا	۵۰۲
۲۴	دانمارک	۴۹۵	۲۴	اتریش	۴۹۶	۲۴	جمهوری چک	۵۰۰
۲۵	بریتانیا	۴۹۴	۲۵	لهستان	۴۹۵	۲۵	نروژ	۵۰۰

جدول ۴. میانگین علوم و ریاضیات دانش‌آموزان پایه هشتم در TIMSS ۲۰۱۱

ردیف	علوم	ردیف	ریاضی
۱	سنگاپور	۱	کره جنوبی
۲	تایوان	۲	سنگاپور
۳	کره جنوبی	۳	تایوان
۴	ژاپن	۴	هنگ‌کنگ
۵	فنلاند	۵	ژاپن
۶	اسلونی	۶	روسیه
۷	روسیه	۷	رژیم صهیونیستی
۸	هنگ‌کنگ	۸	فنلاند
۹	انگلستان	۹	ایالات متحده
۱۰	ایالات متحده	۱۰	انگلستان
۱۱	مجارستان	۱۱	مجارستان
۱۲	استرالیا	۱۲	استرالیا
۱۳	رژیم صهیونیستی	۱۳	اسلونی
۱۴	لیتوانی	۱۴	لیتوانی
۱۵	نیوزیلند	۱۵	ایتالیا
۱۶	سوئد	۱۶	نیوزیلند
۱۷	ایتالیا	۱۷	قزاقستان
۱۸	اوکراین	۱۸	سوئد
۱۹	نروژ	۱۹	اوکراین
۲۰	قزاقستان	۲۰	نروژ
۲۱	ترکیه	۲۱	ارمنستان
۲۲	ایران	۲۲	رومانی
۲۳	رومانی	۲۳	امارات متحده عربی
۲۴	امارات متحده عربی	۲۴	ترکیه
۲۵	شیلی	۲۵	لبنان
۲۶	بحرین	۲۶	مالزی
۲۷	تایلند	۲۷	گرجستان
۲۸	اردن	۲۸	تایلند
۲۹	تونس	۲۹	مقدونیه
۳۰	ارمنستان	۳۰	تونس
۳۱	عربستان سعودی	۳۱	شیلی
۳۲	مالزی	۳۲	ایران
۳۳	سوریه	۳۳	قطر
۳۴	فلسطین	۳۴	بحرین
۳۵	گرجستان	۳۵	اردن
۳۶	عمان	۳۶	فلسطین
۳۷	قطر	۳۷	عربستان سعودی
۳۸	مقدونیه	۳۸	اندونزی
۳۹	لبنان	۳۹	سوریه
۴۰	اندونزی	۴۰	موراکو
۴۱	موراکو	۴۱	عمان
۴۲	غنا	۴۲	غنا
۴۳	میانگین بین‌المللی	۴۳	میانگین بین‌المللی
۵۰۰			

الف. کدام یک از آمارهای ارائه شده، از طرف آقای دکتر فانی یا یونسکو، درست است؟

ب. اگر آمار یونسکو مورد تأیید است، ایران هزینه زیادی را صرف آموزش و پرورش کشور می‌کند و در مقایسه با سایر کشورها نتیجه لازم را نمی‌گیرد؛ آیا همین‌طور است؟

ج. با توجه به نتایج TIMSS و PISA - که در جداول می‌بینید - کدام کشورها با وجود تفاوت تولید ناخالص داخلی، آموزش و پرورش کارآمدتری دارند؟

در پایان شایسته است این سؤال مطرح شود که با وجود هزینه مناسبی که ایران در آموزش و پرورش در مقایسه با کشورهای دیگر انجام می‌دهد، چرا نتایج قابل توجهی در آزمون‌های TIMSS و PIRLS عاید کشور ما نمی‌شود؟ این سؤال را می‌توان با شاخص‌های دیگری بررسی کرد.

پی‌نوشت

۱. آزمون پیزا از سال ۲۰۰۰ برگزار و هر سه سال یکبار تکرار شده است. این آزمون توانایی دانش‌آموزان ۱۵ ساله را در موضوعات خواندن، ریاضی و علوم در ارتباط آن‌ها با مسائل زندگی واقعی ارزیابی می‌کند. لازم به ذکر است، آزمون پیزا توانایی آزمون‌شوندگان را در این سه موضوع به صورت یکجا و با هم بررسی می‌کند، درحالی که آزمون تیمز فقط دو درس علوم و ریاضی و آزمون پرلز فقط موضوع خواندن را بررسی می‌کند.